

Kulturhistorisk rapport

Udgravning ved Klejtrup Bæk

J.nr. ÅHM 7200

Udgravning 11.-16. oktober 2019

Rapport udfærdiget af: Janne Porsgaard Dam

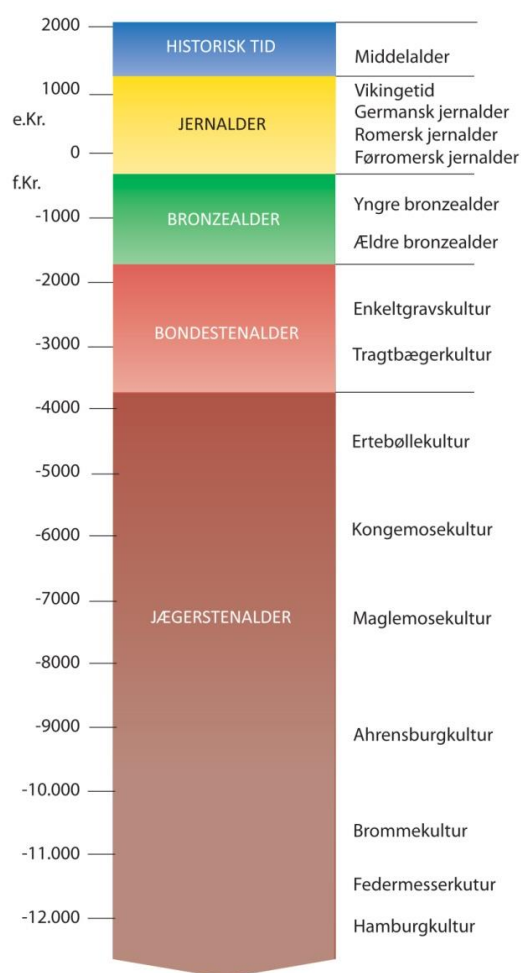
Telefon: 99 31 74 00

E-mail:

historiskmuseum@aalborg.dk

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	2
Undersøgelsens baggrund	2
Lokalområdet i oldtiden	2
Undersøgelsens resultater	2
Sammenfatning og perspektivering	5
Udgravningsdata.....	6

Indledning

I forbindelse med en vandløbsrestaurering af Klejtrup bæk var museet tilstede. Vandløbet skulle forlænges med et 200 meter langt omløbsstryg for at tilgodese bækkens fauna. I forbindelse med afgravningen fremkom bl.a. en ca. 14 kvm stor stenpakning, der må tolkes som rester af et vadested eller en vejdamning over bækken. Anlægget må foreløbigt dateres til vikingetid-efterreformatorisk tid.

Undersøgelsens baggrund

Museets interesse i bygherres anlægsarbejde ved Klejtrup bæk bunder i at skriftlige kilder nævner, at gården Klejtrup i år 1625 havde en vandmølle. Møllens præcise placering er endnu ukendt, men det var en oplagt mulighed at den kunne være placeret i engen omkring møllebækken. Desuden er der tæt ved lokaliteten to voldsteder, som er rester af borge eller forsvarsværker fra middelalderen samt en romansk kirke i byen. Museet var således til stede ved et selvfinansieret opsyn under anlægsarbejdet. Da stenpakningen blev fundet om formiddagen d. 11. oktober 2019 overgik opsynet til at være en egentlig arkæologisk udgravning.

Lokalområdet i oldtiden

På modsatte, nordlige bred af Klejtrup Sø har Viborg Museum i 1978 fundet en runesten. Den er af granit og kaldes Klejtrup-stenen. I forbindelse med fundet af runestenen har Viborg Museum registreret en stenpakning, der kan svare til den, der netop er påtruffet i vandløbstracéet syd for søen. Ved den nordlige stenpakning blev der fundet et kvadratisk anlæg, hvori 3 egetræspæle var en del af konstruktionen. Disse pæle blev C14-dateret til at være fra 1100-1200-tallet. I området findes desuden en del gravhøje fra oldtiden.

Undersøgelsens resultater

Det primære, undersøgte anlæg ved Klejtrup Bæk er en stenpakning, A1/A2, beliggende i det nyanlagte vandløbstracé. Stenpakningen tolkes som en vejdamning eller et vadested over

Middelalder

I Danmark kalder vi perioden fra ca. 1050 til 1536 e. Kr. for middelalder. Betegnelsen stammer fra renæssancen, der er perioden efter middelalderen. Renæssancens lærde var optaget af arven fra antikken og så den tid, de selv levede i, som en genoplivning af antikkens idéer. Tiden mellem antikken og renæssancen opfattedes som en nedgangsperiode. Denne opfattelse levede videre i udtrykket "den mørke middelalder". I dag ved vi, at middelalderen var en periode med betydningsfulde fremskridt på en lang række områder.

Den romersk-katolske kirke havde indflydelse på næsten alle sider af samfundslivet og menneskenes tankeverden – heri adskiller perioden sig markant fra den forudgående vikingetid med de nordiske guder og den efterfølgende renæssance med den lutheranske kristendom. Selvom mange af de købstæder, vi i dag kender, opstod i middelalderen, så var Danmark gennem hele middelalderen et landsbrugssamfund, hvor 90 % af befolkningen boede på landet, og landbruget var ryggraden i samfundet.

bækken ved sydlige side af Klejtrup Sø, der tidligere har bredt sig helt ned til lokaliteten. Foreløbigt må det formodes, at vadestedet er skabt enten i vikingetiden eller tiden herefter. Fremtidige resultater fra undersøgelsens C14-prøver vil forhåbentlig kunne præcisere denne formodning.

Figur 1. Snittegning gennem vadestedet/vejdæmningen opmålt i det nye vandløbs sydvestvendte åbrink.

Stenpakningen, der ses på figur 1, kan opdeles i to dele. De større sten, hvoraf nogle har påskriften "A1" var beliggende nordvest for de mindre sten mærket med "A2". De større sten kan have haft en opdæmmende virkning mod vandet fra Klejtrup sø. Er det tilfældet kan de mindre sten være en slags brolagt vej, anlagt syd her for.

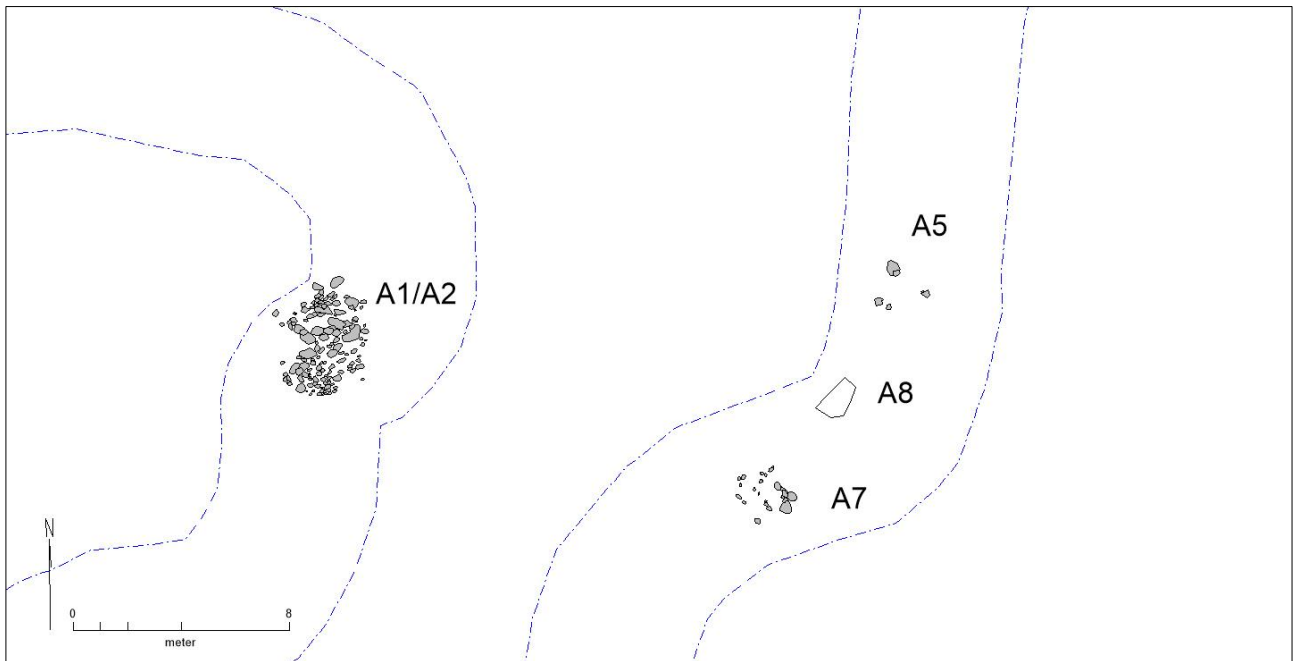
Figur 2. Det nye forløb af Klejtrup Bæk med det fundne vadested angivet med rødt på de "Høje Målebordsblade" fra 1842-1899.

Som det ses på Figur 2, var Klejtrup Sø, i hvert fald op til sidste halvdel af 1800-tallet, nærmere den nye vandløbsudvidelse end i dag. Det landskab, der ses afbildet på kortet er naturligvis ikke uændret fra vikingetid og frem, hvor stendæmningen er anlagt, men det kan give et praj om hvorfor et vejdæmningsanlæg og et vadested over bækken kan have været relevant det aktuelle sted.

Figur 3. Den fundne vejdæmning/vadested A1/A2 set fra nordøst.

Øst for den omtalte stenspakning blev yderligere tre anlæg, A5, A7 og A8 bestående af marksten udgravet (fig. 4). Efter den indledende registrering blev stenene bortgravet og det kunne konkluderes at de kun lå i ét lag. Der kan her ligeledes være tale resterne af en vejbelægning til det samme vadested.

Figur 4. De opmålte rester af vejdæmningen/vadestedet A1/A2 i den nye vandløbslyngning. Østligere i slyngningen registreredes yderligere rester af stenbelægninger A5, A7 og A8, der formodentlig er rester af vejbelægninger til samme vadested. A8 lå under vand og er derfor kun målt som et omrids af belægningen.

Sammenfatning og perspektivering

Opdagelsen af stenspækningen i den nyanlagte vandløbsudvidelse og den deraf følgende arkæologiske udgravning er med til at gøre os klogere på områdets historie. Den er sammen med det allerede kendte, stenbyggede vadested ved Klejtrup Sø's nordside med til at give et indtryk af en udviklet infrastruktur i et område, der senest i middelalderen synes at have været en form for lokalt magtcentrum.

Udgravningsdata

Nordjyllands Historiske Museum jnr. 7200

- Fund & Fortidsminder: 140704-124
- Kulturstyrelsen jnr. 19/09076
- Bygherre: Mariagerfjord Kommune
- Undersøgt areal: 1185 m²
- Deltagere i udgravningen:
 - Arkæolog Jeanette Ladefoged Halkier
 - Arkæolog Janne Porsgaard Dam
- Dokumentationsmateriale (fund, fotos, opmålinger m.v.) opbevares på Aalborg Historiske Museum, Vang Mark 25, 9380 Vestbjerg